

1 класе 2020-2021 шера дешар хъехара балха программа

Д1акхетора каьхат.

Программа оттаяьй ФГОСа компоненташца ювзаяь, г1алг1ай мотт хъехара Г1алг1ай республика дешара министерство хетаяьча хьокхама программага хъежжа 1 класса г1алг1ай мотт хъехара долча дешара книжках. Книжка чулоацам оттабаьраш: К.А.Гагиев, Н.Д.Котиева, Оздоев, А.О. Мальсагов. Арахийцад книжка тоа а даь кхозлаг1а 2009 шера «Сердало» яхача издательство-205 оаг1ув.

Юхьянцарча классашка дешара урокаш хъекаш болча хъехархошта хьалхашка доккхий а бехктохкаме а декхаращ латт: дешархой шаьра, нийса, кхетадеш, кьоастадеш деша 1омабар; дешара книжкаш т1арча произведеней чулоацам бовзийтар а цар керттера уйла йовзийтар а.

Эрсий йоазонхой произведенеш юкьеяхьара ма1ан да г1алг1ай эрсии литература в1аши ювзаяра, метта к1оаргалонаш, хозал тахкар, шинна метта безам т1абахийтар, сага кхетаме мел лоарх1аме да цу литература чулоацамо хъехар берашта д1ахайтар.

Программа лерх1ам ба:

- дешархой 1омабе шаьра, кхетам болаш, оаз тоаеш тайп-тайпара тексташ еша;
- дешара безам т1абахийтар, ч1оаг1бар, книжка дезадалиитар, из харжа а шоаш деша а хар;
- художественни х1ама довзара безам кхебар, произведенеш ешаш дешархоша шоашта хетар дувцар, хьагойтар, оазаца а дешашца а сурташ дехкар;
- доттаг1алах, дикалах, эзделах, бакьдарах кхетам шербар, г1алг1ай литература езаялийтар, цун чулоацамца дешархой дика оамалаш кхеяр.

Дешара ларда сурт-сибат.

- Ладувг1а хар, шийга дувцар нийса кхетадар, хаттарашта жоп дала хар, текста чулоацам арг1-арг1аг1а хургболаш д1анийсбе хар.
- Сабаре, дешдоакьошца дешарца шаьра, кхетаме дешара д1ат1авалар, нийса, б1арчча дешашца, ч1оаг1а деша хар. Т1ехь-т1ехьаг1а сихлуш деша хар.

Литература хара пропедевтика.

- Тайп-тайпара уйлаш йола предложенеш текст йоацалга а, текст сенах оал а хар. Текста чулоацам а керттера уйла а дешархочоа шийна хьаала хар.
 - Текста чулоацам хьабувцар, дешалехьа сюжета чу хетаргахьа дувцаргдар е хургдар хьаала хар.
 - Дешархошта хъехархочун новкьосталца ха деза текста юкьера синонимаш, антонимаш, эпитеташ хьалеха.
- Байта а проза а чулоацам в1аши биста, тайп-тайпара жанраш йовза.

Дешархой кхоллама болх.

-Йовхьамех дешар, хьхьокхар, багах а дешашца а сурт дилар, тоае езаца текстаца тайп-тайпара болх бе хар, шера ханашка хьежжа, лама хьал довзаш хила.

1класа дешархочун ховш хила дезачун ларда эшамаш.

Дешар.

Уйла тлайохийташ, нийса, бларчча дешашца дешара тлавалар. **1 ахшера** члоаглача озаца ца йовза текст ешаш 40-50 дош а кхы а дукхагла а деша.

2 ахшера дешар кхетадеш, нийса, оаз а тоаеш, бларчча дешашца, эша сихал а члоаглал а йолаш ца йовза текст ешар 55-60 дош, кхы а дукхагла а дешар.

Дешархошта ха деза:

- дешачун тиллача цлера уйла е, цун чулоацамцара бувзамах, кертера уйла, цун кьайлагла дола малан малагла да, шоай цли тилла;
- произведене цлерага а сурташка а хьежжа дувцаргдар фуд хар;
- кертера дешаш хьалеха, хьехархочун хаттарашта жоп дала ха;
- жоп члоагледеш чулоацам чура эша предложенеш хьалехар;
- шоаш текста доагла хаттараш оттаде;
- текст доакьошта екьа, шоаш цу доакьошта цли тилла;
- текста кертера уйла хьаала, из текста цлераца ювзае;
- произведенешка бувцача турпалхоех шоашта хетар дувцар, дийшачох шоашта хетар хьаалар, кортрбар;
- чулоацам нийса а дукха лама юкье ца дутах а хьадувца;
- текста дешаш а предложенеш а юкьейоалаеш хоржаш деша;
- байташ а ламига дакьилгаш а дагахьа ламаде, эшача тайпара сиха, оаз тоаеш, члоагла, текстага хьежжа;
- тайп-тайпара литературни жанраш шоайла кьоастае ха (дувцар, фьалг, байт, клоанолг, шира дувцар, ховли-довзали, кица, дагардерг, или, кх. дла).

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хъехархочунца дешара т1адуллар отгаде, урока лерх1амга хъежжа. Деша дешара лерх1амашка хъежжа.
- Массанеца цхъана урока план отгае ха, произведени чулоацам хъабувцара план отгае ха. Планага хъежжа беш бола болх тахкар, баъча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.
- З1амигача тоабаца е шинне цхъана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хъакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раъза хилар е ца хилар д1аяздар, лакхача говзала т1акхувш хилар хъахьокхар.
- Ше баъча балха раъза хилар е ца хилар дешархочо ший ло1амаг1а хъаалар, урока карах ца доалача х1ама теркам бар, из тоадара болх бе лерх1ам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хъехархочо хаттарашца новкъостал а деш. Деша къайла ма1ан ха, из тахка.
- Произведенеш шоайла йиста, в1ашкаотгае, юкъарадар а тарадоацар а хъаоалаш.
- Дийшачун дакъа диста мукъама е илли дакъаца, е суртаца, е кицаца.
- Произведени турпалхочо дечун бахъан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доаг1а масалаш доаладе, даържа дувзаденна къамаъл де.
- Г1алг1ай фаългаш кхоллара лерх1ам ха, цар лу пайда, цар лерх1ам ха.
- Поэзи а проза а шоайла къоастае ха, литературнии 1илман кхетам балара тексташи санна.
- Кхоллама навикаш хъахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни т1адулларах кхоачашдеш.
- Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а д1аязде ха.

Коммуникативни УУД.

- Дувцара къамаъл отгаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалог, тоабах болх беш дакъа лаца. Шийна бакъахъа хетар ч1оаг1деш, кхычарца къамаъл де хар.
- Темага хъежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаъл отгаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувг1а ха, къовсама юкъе дакъа лаца.
- Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эздеш дешашца къамаъл де.

- Кхыча дешархой урока баъча балха мах бе ха, оттаяча критерешца.
- Барт бара кийча хилар хъахьокхар, къовсам, дов е цатоам длабаккхара тайп-тайпара вариацион йоалае ха.
- Боккхийчарца къамаъл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедеша дешаш кердадар, пайдабар леха.
- Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкъосталца кийчъар, проекта темага хъежжа, слайдашка хъежжа темах лаъца лоацца дувца.

Личности.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкьера безама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, безаме, къахетаме, влаши новкъостал деш хилар)
- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаглача этносаца лоархлаш ва ха. Кхыча къамех цар сий деш къамаъл дар.
- Кхыйола культураш а, къамаш а долга ховш хилар, дикагла довзачарех хъадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракетараш хъаала хар (нохчий, татараш, ларбий, сирийцаш, кх. дг. а).
- Юкха а ца лелхаш, кхычунга ладувгла ха, ший уйла сатийна длаалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой влаш къовсам балара бахъанаш ха.
- Цагла а классе а книжкаш дешара тлакхувш хилар хъахьокхар, библиотеке ахар, мукха волча хана, урока эша материал кийчъар.
- Йоазонхой кхолламах ха безам болаш хилар хъахьокхар, шийна эггара члоаглагла безачар цлераш яха хар, безара бахъан а хъаалар.
- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.
- Ишколе вахара бокъонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малагла ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.
- Сага новкъостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.
- Поэтически деша хозал ховш хила, йоазонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хъалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай къамаъла юкъе доаладар.
- Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хъаювцаха, глаулакхаца дар доацар къоастаде ха.
- Дешаш а яз деш а нийса вагларай бларгий са толха ца дараи йоагла бокъонаш ховш хила. Клаьдвалар дладоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахцлена хилара бокъонаш цлагла а накъайоалаш лелае ха.

Календарни тематически план дешарах 1 класс (к1ира 1 с.).

Урока №	Урока тема	сахъа-таш	ха		Ц1.болх
1	Вай даъй-мохк. Гуйрен беркат. Хаъсий беш.	1			
2	Коа леладу оалхазараш. Коа т1ара хъайбаш. Хъуна оакхарий.	1			
3	Нах д1а-хъа уха г1ирсаш. Ишколера буфет. Дешархочун 1уйре. Тха класс.	1			
4	Алапаш А, а, М, м.	1			
5	Алапаш У, у, Р, р.	1			
6	Алапаш Ш, ш, И, и.	1			
7	Алапаш Н, н, С, с.	1			
8	Алапаш Л, л, О, о.	1			
9	Алапаш Д, д, Х, х .	1			
10	Алапаш З, з, К, к.	1			
11	Алапаш Е, е.	1			
12	Алапаш В, в, Б, б.	1			
13	Алапаш Т, т, Я, я.	1			
14	Алапаш Г, г, Й, й.	1			
15	Алапаш Ц, ц, Ч, ч.	1			
16	Алапаш 1, 1, Г1, г1 .	1			
17	Алапаш П, п, Кх, кх .	1			
18	Алапаш Ж, ж, ж1, б1, з1, в1, д1 .	1			

19	Алап к1аьда хьарак (ь) . Алапаш Аь, аь .	1			
20	Алапаш Хь, хь, Ю, ю .	1			
21	Алапаш Ф, ф, Э, э .	1			
22	Алап ч1оаг1а хьарак (ъ) . Алапаш Къ, къ .	1			
23	Алапаш К1, к1 .	1			
24	Алапаш Т1, т1 , П1, п1 .	1			
25	Алапаш Ч1, ч1, Х1, х1 .	1			
26	Алапаш Ц1, ц1, Яь, яь .	1			
27	Алапаш ы, Ё ё .	1			
28	Алапаш Щ, щ .	1			
29,30	Шолха алапаш .	2			
31-32	1омадаьр ч1оаг1дар. Дешаш а предложенеш а ешар.	2			

Календарни тематически план дешарах 1 класс (к1ира 2 с.).

Урока №	Урока тема	сахь.	Ха		Ц1.болх
1	Школен г1ирс. Ахка. Гуйре.	1			
2	Вай даьй-мохк. Гуйрен беркат. Хаьсий беш.	1			
3	Коа леладу оалхазараш. Коа т1ара хьайбаш. Хьуна оакхарий.	1			
4	Нах д1а-хьа уха г1ирсаш. Ишколера буфет. Дешархочун 1уйре. Тха класс.	1			
5	Оаз а алап а А, а.	1			
6	Оаз а алап а М, м.	1			
7	Оаз а алап а У, у.	1			

8	Оаз а алап а Р, р.	1			
9	Оаз а алап а Ш, ш.	1			
10	Оаз а алап а И, и.	1			
11	Оаз а алап а Н, н.	1			
12	Оаз а алап а С, с.	1			
13	Оаз а алап а Л, л.	1			
14	Оаз а алап а О, о.	1			
15	Оаз а алап а Д, д.	1			
16	Оаз а алап а Х, х.	1			
17	Оаз а алап а З,з.	1			
18	Оаз а алап а К, к.	1			
19	Оаз а алап а Е, е.	1			
20	Оаз а алап а В, в.	1			
21	Оаз а алап а Б, б.	1			
22	Оаз а алап а Т, т.	1			
23	Оаз а алап а Я, я.	1			
24	Оаз а алап а Г, г.	1			
25	Оаз а алап а Й, й.	1			
26	Оаз а алап а Ц, ц.	1			
27	Оаз а алап а Ч, ч.	1			
28	Оаз а алап а 1, .	1			
29	Оаз а алап а Г1, г1.	1			
30	Оаз а алап а П, п.	1			
31	Оаз а алап а Кх, кх.	1			
32	Оаз а алап а Ж, ж.	1			
33	Алапаш ж1, б1, з1, в1, д1 дола дешаш.	1			
34	Алап к1аьда хъарак (ь).	1			
35	Оаз а алап а Аь, аь.	1			
36	Оаз а алап а Хь, хь.	1			

37	Оаз а алап а Ю, ю.	1			
38	Оаз а алап а Ф, ф.	1			
39	Оаз а алап а Э, э.	1			
40	Алап ч1оаг1а хъарак (ъ).	1			
41	Оаз а алап а Къ, къ.	1			
42-43	Оаз а алап а К1, к1.	2			
44	Оаз а алап а Т1, т1.	1			
45	Оаз а алап а П1, п1.	1			
46	Оаз а алап а Ч1, ч1.	1			
47	Оаз а алап Х1, х1.	1			
48	Оаз а алап а Ц1, ц1	1			
49	Оаз а алап а Яъ, яъ.	1			
50	Оаз а алап а ы.	1			
51	Оаз а алап а Ё, ё.	1			
52	Оаз а алап а Щ, щ.	1			
53	Абат. Х1анз вайна деша хов. Даъхен сурташ.	1			
54	Нана. Барх1лаг1а март.	1			
55	Ахьмад. Йоккха саг.	1			
56	Харц ма ле.	1			
57	Маькх, малх, машар. Кхораш. Циски дахкеи. Готахъазилг.	1			
58	Дика дешархо. Н1ана.	1			
59	1ийса. Цогали пхъагали.	1			
60	Б1аьстан юхъ. Ди д1аьхлуш доаг1а. Кино.	1			
61	Гуйре. Сомий беш. Алкхашк. Ахка. Г1о вай, г1о вай. К1а.	1			